

Meldcode 1 Huiselijk geweld en kindermishandeling SRK

Belangrijke telefoonnummers:

Algemeen telefoonnummer van Veilig Thuis is 0800-2000

Inleiding

Minstens 100.000 kinderen zijn per jaar slachtoffer van een vorm van kindermishandeling. Dat zijn ongeveer 30 gevallen van kindermishandeling op elke 1000 kinderen. Kindermishandeling kan ernstige schade toebrengen aan de lichamelijke, psychische en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Soms kunnen kinderen zelfs overlijden als gevolg van mishandeling. Kinderen die mishandeld worden hebben recht op hulp, het liefst in een zo vroeg mogelijk stadium. Ook kinderen die bij SRK geplaatst zijn, kunnen mishandeld worden. De medewerkers in de kinderopvang hebben een belangrijke signalerende functie op het gebied van kindermishandeling.

Door deze meldcode¹ te volgen, gaan medewerkers zorgvuldig om met (vermoedens van) kindermishandeling en huiselijk geweld. De meldcode bevat een stappenplan, dat de medewerker stap voor stap door het proces leidt vanaf het moment dat hij² signaleert tot aan het moment dat er eventueel een beslissing genomen wordt over het doen van een melding. Het signaleren van kindermishandeling gaat vaak gepaard met veel emoties: het roept veel vragen, twijfels en weerstand op. Deze SRK meldcode biedt in het gehele proces ondersteuning. Extra achtergrond informatie over de stappen, mogelijke handelingen en bijvoorbeeld oudergesprekken, staat digitaal, kwaliteit boek 2. (SRK heeft een extern privacyreglement.)

Definitie kindermishandeling

Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

Hieronder vallen ook meisjesbesnijdenis, eer gerelateerd geweld, verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg, onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld². Deze definitie is in 2002 vastgelegd in de Wet op de Jeugdhulpverlening en opgenomen in de Wet op de jeugdzorg die sinds 1 januari 2005 van kracht is.

Uit onderzoek blijkt dat kinderen het meest door hun ouders worden mishandeld. Maar er zijn nog meer personen binnen of dicht bij gezin waarmee een kind een afhankelijkheidsrelatie heeft (broer, zus, stiefouder, burens, opa, oma). Een mishandeld kind is de dupe van de slechte behandeling door bijv. zijn ouders. Die ouders gaan gebukt onder problemen waarvoor zij ook meestal niet gekozen hebben. Echter: het gedrag van de ouders is niet goed te praten, zij zijn als volwassenen verantwoordelijk voor hun handelen en als ouders verantwoordelijk voor het welzijn van hun kind. Het is belangrijk te realiseren dat geen ouder zijn kind met plezier mishandelt.

¹ De SRK meldcode is gebaseerd op het basismodel meldcode: Stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling van het Ministerie van VWS en op de concept meldcode van het JSO, 2010.

² Zie bijlage 1 en 2 voor de signaallijst en uitleg over de diverse vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld.

NB; Waar hij staat, kan ook zij gelezen worden. Waar medewerker staat wordt ook gastouder bedoeld.

Registreren

De verschillende stappen moeten vanaf het begin schriftelijk vastgelegd worden. Het maken van deze registratie is de verantwoordelijkheid van de clustermanagers (cm). De registratie wordt bewaard in het kinddossier. Leg in de registratie het volgende vast:

- Datum, plaats, situatie en betrokkenen
- Signalen³ die duidelijk maken welke zorgen je ziet, hoort of ruikt (zo concreet mogelijk)
- Signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of juist ontkrachten
- Contacten met staf pw of 'Veilig Thuis' over deze signalen
- Stappen, acties en besluiten die worden gezet/genomen (wie doet wat en wanneer)
- Vervolgaantekeningen over het verloop

Beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk, vermijdt veronderstellingen en interpretaties. *Dus niet: Tanja loopt er verwaarloosd bij. Maar: Tanja heeft elke dag vieze en versleten kleding aan. Tanja's haar is vaak ongekamd en er zitten klitten in.* Als er toch interpretaties of veronderstellingen vastgelegd worden, wordt dit nadrukkelijk benoemd. Vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd.

Ondersteuning pedagogische staf van SRK

Bij alle stappen kan altijd inhoudelijke ondersteuning of advies gevraagd worden bij de aandachtsfunctionaris kindermishandeling (staffunctionaris Pedagogisch Werk (staf pw)).

Informatie geven aan 'Veilig Thuis'

Het kan voorkomen dat er door een andere organisatie melding gemaakt is bij 'Veilig Thuis' van een bij SRK geplaatst kind. 'Veilig Thuis' kan dan contact opnemen met een medewerker van SRK om informatie te verzamelen voor het onderzoek. De pmw vraagt dan 'Veilig Thuis' om een naam en telefoonnummer (als check of het inderdaad om 'Veilig Thuis' gaat) en belt op een rustig moment terug. Voordat 'Veilig Thuis' teruggebeld wordt, wordt er contact opgenomen met ouders om hen te informeren over de vraag van 'Veilig Thuis'. *De pmw heeft geen toestemming nodig van ouders om informatie te geven aan 'Veilig Thuis'.* Wel streeft SRK er naar om open en eerlijk de informatie die aan 'Veilig Thuis' gegeven wordt te delen met de ouders.

Advies vragen aan 'Veilig Thuis'

Er kan altijd contact opgenomen worden met 'Veilig Thuis'. Hier is veel kennis aanwezig over mogelijke signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De medewerkers kunnen ook adviseren over de te zetten stappen en over het voeren van gesprekken met bijvoorbeeld de ouders. Bij het vragen van advies zet het 'Veilig Thuis' zelf *geen* stappen in de richting van de ouder of in die van anderen. Het advies is dus uitsluitend gericht tot de adviesvrager. Adviesgesprekken vinden plaats op basis van anonieme kind –of oudergegevens, *voor een adviesgesprek is er dan ook geen toestemming van ouders nodig.*

Melding doen bij 'Veilig Thuis'

De melding wordt vooraf met de ouder(s) besproken. De cm doet de melding bij 'Veilig Thuis'. *Het doen van een melding bij 'Veilig Thuis' zonder dat de signalen zijn besproken met de ouder(s), is alleen mogelijk als:*

- de veiligheid van het kind, de ouder, die van jezelf, of die van een ander in het geding is

³ Zie signalenlijst in bijlage 2

- er goede redenen zijn om te veronderstellen dat de ouder(s) door dit gesprek het contact met de opvang zal verbreken.

Als de kinderopvang voor het kind wordt opgezegd, is het belangrijk de vermoedens en bezorgdheid door te geven aan 'Veilig Thuis' of in overleg met 'Veilig Thuis' aan de instelling die nog wel contact heeft met het gezin.

Zorgnetwerk of zorgadviesteam

Het is mogelijk het kind te bespreken in het zorgnetwerk (Rijswijk) of zorgadviesteam (Den Haag). Om het kind te kunnen bespreken in het zorgnetwerk/zorgadviesteam en met andere externe deskundigen is toestemming van de ouder vereist. In het zorgnetwerk zitten diverse hulpverleningsorganisaties die onderling hun zorgaanbod afstemmen op de behoefte van het gezin. Wanneer een pmw zorgen heeft over het gezin en meer wil weten over het zorgnetwerk neemt hij contact op met staf pw.

Het stappenplan voor het handelen bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling

De stappen worden genomen *vanaf* het moment dat er signalen zijn. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van de medewerkers die binnen SRK werkzaam zijn. Alle stappen van de meldcode worden doorlopen onder uiteindelijke eindverantwoordelijkheid van de clustermanager (cm) en bij diens afwezigheid zijn vervanger. **Het mag niet wachten tot de terugkomst van de cm.** Achter elke stap staat de functie van diegene die de acties onderneemt (cm of pmw) en de richtlijnen van de maximale termijn die de acties in tijd kost. Bij elke situatie moet opnieuw een inschatting gemaakt worden van de ernst en de spoed. De registratie geeft de eventuele afwijking van de termijn aan.

De stappen die worden beschreven, zijn in een bepaalde volgorde gerangschikt. Maar deze volgorde is niet dwingend. Waar het om gaat, is dat de medewerker op enig moment in het proces alle stappen heeft doorlopen, voordat hij besluit om een melding te doen. Ook zullen stappen soms twee of drie keer worden gezet.

Stap 1: In kaart brengen van signalen

- ▶ acties ondernomen door de pmw
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag

Zorgvuldig handelen is noodzakelijk om snelle conclusies te voorkomen. Bij het signaleren worden signalen gezien die duiden op een zorgelijke of mogelijk bedreigde ontwikkeling⁴. De pmw observeert het kind in de groep en de ouder en het kind tijdens contactmomenten. Alle signalen zorgen voor een duidelijk beeld. Minimaal één collega van dezelfde groep doet dit ook. Bespreek de signalen met de collega's van de groep en de cm.

Belangrijke aspecten bij signalen van kinderen zijn de volgende:

- *veranderingen* bij het kind (onder andere in gedrag en uiterlijk);
- het voorkomen van *niet leeftijdsadequaate* gedrag (gedrag passend bij jongere of oudere kinderen);
- het voorkomen van *abnormaal* gedrag;
- *extreme* (grensoverschrijdende) gedragingen.

De pmw gaat in gesprek met de ouder tijdens haal- en brengmomenten. Tijdens het uitwisselen over de activiteiten van de dag, het kind en de feitelijkheden die je opvallen, krijgt de pmw een (beter) beeld van de situatie van de ouder en het kind. In een apart gesprek met ouders (niet op de groep) bespreekt de pmw zijn zorg en de signalen (extra informatie in de achtergrondinformatie meldcode).

Val nooit de ouders af tegenover het kind, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind is het slachtoffer en kan hierdoor in een onveilige situatie geraken of kan gaan worstelen met loyaliteit ten opzichte van de ouder. Het kind zal over het algemeen geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt. Tijdens gesprekken met kinderen is het belangrijk om niet via het kind na te gaan wat er gebeurt is. Het doel van een gesprek met een kind is altijd het ondersteunen en laten uit van gevoelens en gedachten. Gebruik het kind niet om de situatie te onderzoeken. Bij SRK beloven we een kind nooit dat informatie niet wordt doorverteld, dat kan in de praktijk waarschijnlijk niet waargemaakt worden.

Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van 'Veilig Thuis' een deskundige op het gebied van letselduiding.

- ▶ verantwoordelijkheid van de cm
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag

De pmw/cm vraagt advies en inhoudelijke ondersteuning aan staf pmw en 'Veilig Thuis'. Het bespreken van de signalen moet leiden tot een afstemming: hebben collega's dezelfde ideeën of hebben zij andere verklaringen voor de signalen? Deze afstemming wordt geregistreerd. De medewerker van 'Veilig Thuis' kan een eerste weging maken of het terecht is dat je je zorgen maakt over deze situatie en of er sprake kan zijn van kindermishandeling of huiselijk geweld.

Een deskundige op het gebied van letselduiding kan worden ingezet ter duiding van letsels waarbij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling speelt. Het inzetten van deze deskundige gebeurt altijd in overleg met 'Veilig Thuis'.

⁴ Zie bijlage 2 voor een uitgebreide signalenlijst

Noodsituaties

Bij signalen die wijzen op acuut en zodanig ernstig geweld dat een ouder of kind daartegen onmiddellijk moet worden beschermd, leiden direct tot contact met 'Veilig Thuis' door de pmw in overleg met de cm. Als 'Veilig Thuis' tot het oordeel komt dat onmiddellijke actie is geboden, dan maakt de cm direct de melding zodat op korte termijn de noodzakelijke acties in gang kunnen worden gezet.

Stap 3: Gesprek met de ouder(s)

- ▶ verantwoordelijkheid van de cm
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag

Bespreek de zorg en signalen met de ouder(s). Registreer dit en voeg het verslag van het gesprek bij de registratie.

Richtlijnen voor gesprek:

1. Bepaal wie van SRK het gesprek voert. Er zijn maximaal 2 medewerkers van SRK (1 pmw en de cm).
2. Leg de ouder(s) het doel uit van het gesprek.
3. Beschrijf de feiten die je hebt vastgesteld en de waarnemingen die je hebt gedaan
4. Nodig de ouder uit om een reactie hierop te geven
5. Kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen je hebt gezien, gehoord en waargenomen.
6. Vat het gesprek samen.
7. Maak een verslag van het gesprek en laat het verslag ondertekenen door alle aanwezigen. (Wanneer het niet lukt een ouder het verslag te laten ondertekenen, registreer dit dan.)

In de meeste gevallen is het onduidelijk wat de oorzaken zijn van de signalen. Door met ouders informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind, kunnen zorgen verduidelijkt, ontkracht of bekrachtigd worden. Nodig de ouder(s) expliciet uit tot het geven van zijn/haar mening en vraag door over kindgerelateerde onderwerpen in de thuissituatie. Herkent de ouder de situatie? Hoe gedraagt het kind zich thuis? Hoe reageert de ouder daarop? Hoe gaat het opvoeden thuis? Hoe reageert het kind hierop? Hoe is de ontwikkeling van het kind tot nu toe verlopen? Wat vindt de ouder daarvan? Hoe ervaart de ouder de opvoeding en zijn rol als ouder?

Indien de ouder de zorgen herkent kan een begin worden gemaakt met het onderzoeken van kansen en oplossingen.

Stap 4: Weeg de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling

- ▶ verantwoordelijkheid van de cm
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag

De cm maakt samen met 'Veilig Thuis', op basis van de signalen, van het ingewonnen advies en van het gesprek met de ouder(s), een beslissing. Dit beslissingsmoment wordt geregistreerd.

Stap 5a: Hulp organiseren en effecten volgen

- ▶ de verantwoordelijkheid van de cm
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag

Als blijkt dat er geen sprake is van kindermishandeling maar er wel zorgen zijn over de ontwikkeling van het kind:

- verwijs ouders door naar de noodzakelijke hulp (bijvoorbeeld via het Centrum voor jeugd en gezin (CJG) of het zorgnetwerk/zorg adviesteam)
- volg de effecten van deze hulp

Stap 5b: Bespreken met de ouder en melden 'Veilig Thuis'

- ▶ verantwoordelijkheid van de cm
- ▶ acties nemen maximaal 2 weken in beslag
- ▶ melding doorgeven aan staf pw

De melding wordt vooraf met de ouder(s) besproken. De cm bepaalt in overleg met de pmw's wie het gesprek voert. Er zijn maximaal 2 medewerkers van SRK, 1 pmw en de cm.

Richtlijnen voor het gesprek:

1. Leg uit wat het doel van de melding is en hoe hiertoe gekomen is.
2. De ouder wordt uitdrukkelijk om een reactie gevraagd.
3. Wanneer er bezwaren van de ouder zijn, wordt er overlegd op welke wijze je tegemoet kunt komen aan deze bezwaren (voorbeeld: een ouder wil liever direct contact opnemen met bureau Jeugdzorg, vraag dan gelijk of informatie uitgewisseld kan worden met de kinderopvang en bureau Jeugdzorg)
4. Maak een vervolgspraak om op de hoogte te blijven hoe het met ouders en kind gaat.
5. Maak een verslag van het gesprek en laat het verslag ondertekenen door alle aanwezigen. (Wanneer het niet lukt een ouder het verslag te laten ondertekenen, registreer dit dan.)

De zorgen om het kind worden na het gesprek met de ouders gemeld bij 'Veilig Thuis'. Er wordt aan 'Veilig Thuis' gevraagd wat SRK -binnen de grenzen van de mogelijkheden van de kinderopvang- zelf kan doen om het kind (en de ouder) tegen het risico op huiselijk geweld of op mishandeling te beschermen. Na de melding neemt 'Veilig Thuis' het onderzoek naar het huiselijk geweld of de kindermishandeling over. De kinderopvang wordt, als melder, op de hoogte gehouden van de uitkomsten van het onderzoek en de acties die in gang gezet worden. Alle informatie hierover wordt geregistreerd. Als de melding niet door 'Veilig Thuis' wordt aangenomen en de cm vindt wel dat het kind extra gevolgd moet worden, dan maakt hij een plan van aanpak met de staf pw voor de pmw's.

Stap 6: Evaluatie en nazorg voor kinderen, ouder(s) en medewerkers

- ▶ verantwoordelijkheden van de cm
- ▶ actie uiterlijk een maand nadat hulp voor kind/gezin tot stand is gekomen

Het op gang brengen van hulp in het gezin is de aanzet tot het verhelpen van de problemen. Het kind moet gevolgd en gesteund worden. De functie van het kindercentrum is gericht op:

- Het bieden van een veilige plek voor het kind
- Begeleiding en observatie van het kind
- Bereidheid tot het geven van informatie aan het 'Veilig Thuis' over het functioneren van het kind in de groep en het contact met ouders
- Meedenken in overlegsituaties ten behoeve van hulpverlening aan kind en ouders

Het kost enige tijd voordat de hulp resultaat heeft. De nazorg heeft tot doel het kind te blijven steunen, een eventuele verslechtering van zijn situatie te signaleren en de aanpak daar vervolgens op aan te passen. Blijf voor, tijdens en na de hulp voor het gezin alert op het welzijn van het kind. Indien er nog steeds mishandeling plaatsvindt, wordt opnieuw bij 'Veilig Thuis' gemeld.

In alle situaties is het belangrijk om terug te kijken op de genomen stappen en het proces te evalueren. Dit is belangrijk als les voor de toekomst en om eventuele afspraken bij te stellen. Evalueer daarom hoe de stappen doorlopen zijn. Was de rolverdeling naar tevredenheid? Is er (onnodig) lang gewacht of overhaast gehandeld? Waren er knelpunten?

Als er aspecten in de meldcode aangepast moeten worden om in de toekomst beter te kunnen handelen, geef dit dan door aan de documenteigenaar/staf pw.

Medewerkers zullen ongetwijfeld tijdens het signaleren veel emoties hebben gevoeld. In eerste instantie zorgt de cm voor nazorg en emotionele steun. Wanneer dit onvoldoende blijkt of niet gewenst is dan kan de medewerker terecht bij de HRM adviseur of vertrouwenspersoon kinderopvang (extern persoon).

Bijlage 1. Vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld

Onder de definitie van kindermishandeling vallen de volgende vormen van mishandeling:

Lichamelijke mishandeling:

Hier is sprake van wanneer de ouders het kind verwonden (bijv. slaan, schoppen, branden met een sigaret).

Lichamelijke verwaarlozing:

Hier is sprake van wanneer de opvoeder niet in staat is of bereid is tot het geven van minimale zorg ten aanzien van de lichamelijke behoeften van het kind op een of meer gebieden: voeding, kleding, onderdak, bezoek aan arts en tandarts, hygiëne (bijv. kind krijgt geen eten voor kind, kind is vuil, heeft langdurig luizen, kind heeft geen geschikte slaappleats, kind komt zeer frequent met vieze luiers en ernstige luierruitslag).

Fysieke verwaarlozing/onvoldoende fysiek toezicht:

Hier is sprake van wanneer ouders geen geschikte maatregelen nemen omtrent de veiligheid van de kinderen binnenshuis en buitenshuis, afgestemd op de ontwikkelingsleeftijd van het kind. (bijv. kind van zes jaar wordt 's nachts vele uren alleen gelaten, de ouder laat het kind spelen op gevaarlijke plaats, ouder laat kind meegaan met iemand waarvan bekend is dat hij/zij andere kinderen heeft misbruikt)

Emotionele mishandeling:

Vrijwel alle vormen van kindermishandeling brengen negatieve emotionele/psychologische boodschappen over naar het kind. De meeste gevallen die in deze categorie horen worden gekenmerkt door het niet (kunnen) ingaan op de basis emotionele behoeften van het kind (bijv. ouder kleineert kind vaak, ouder geeft kind schuld van eigen relatieproblemen, het aanwezig zijn bij huiselijk geweld heeft ook ernstige emotionele consequenties voor kinderen).

Normatieve en educatieve mishandeling

Hiervan is sprake wanneer ouder(s) gedrag vertonen waaruit blijkt dat hij/zij niet in staat is of bereid is, tot minimale zorg omtrent de socialisering van het kind, met inbegrip van de zorg voor geschikt onderwijs. De ouder stelt het kind bloot aan of betreft het kind bij illegale praktijken, ziet niet toe dat kind regelmatig naar school gaat (ouder houdt het kind vaak thuis, om op jongere kinderen te laten passen of de ouder is ervan op de hoogte dat kind zich inlaat met illegale praktijken maar grijpt niet in).

Vrouwelijke genitale verminking (ook wel: meisjesbesnijdenis)

Meisjesbesnijdenis is een ingreep aan de uitwendige geslachtsorganen. De lichtste vorm is een sneetje in de voorhuid van de clitoris. De meest verminkende vorm is de besnijdenis waarbij de hele clitoris, de kleine schaamlippen en een deel van de grote schaamlippen verwijderd worden. Na hechting van wat over is van de grote schaamlippen blijft alleen een kleine opening over voor menstratiebloed en urine. Vrouwelijke genitale verminking is een traditioneel gebruik dat vooral voorkomt in een aantal Afrikaanse landen. De traditie is daar soms verweven geraakt met het geloof, zowel islamitisch als christelijk. De ingreep vindt meestal plaats bij jonge meisjes, de exacte leeftijd verschilt per land. Alle vormen van vrouwelijke genitale verminking zijn in Nederland strafbaar. Ook inwoners van Nederland die hun dochter in het buitenland laten besnijden, plegen een strafbaar feit en kunnen in Nederland worden vervolgd.

Eer gerelateerd geweld

Dit omvat elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of een vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken. De eer van een persoon of zijn familie wordt bepaald door gezamenlijke normen en waarden van een gemeenschap. Eer is een bezit dat kan worden afgepakt, gestolen of aangetast. Het bezit van eer is zo belangrijk, dat sommige personen bereid zijn hun leven of dat van een ander op te offeren om het te verdedigen of terug te winnen. Eer gerelateerd geweld kan in alle lagen van een samenleving opdoemen. In Nederland komt het niet alleen voor bij de eerste generatie immigranten; de tweede en derde generatie van sommige families zetten deze culturele traditie voort. Eer gerelateerd geweld een oeroud cultureel verschijnsel, ouder dan welke godsdienst dan ook, dat in meerdere landen door mensen van allerlei geloven gepraktiseerd wordt.

Deze vorm van kindermishandeling vraagt specifieke kennis en vaardigheden van medewerkers. Het is verstandig om bij signalen die mogelijk kunnen duiden op zo'n specifieke vorm van geweld, meteen een beroep te doen op 'Veilig Thuis'.

Getuige zijn van huiselijk geweld:

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke- of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging. Als er geweld is tussen ouders en het kind is hiervan getuige wordt ook het kind gezien als slachtoffer. De combinatie kinderen en huiselijk geweld betekent dan ook altijd kindermishandeling. De handelwijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan.

Bijlage 2. Signalenlijsten

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stress indicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalen lijst het "bewijs" te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd objectief vermoeden is voldoende om in actie te komen.

De signalen die in deze lijst vermeld worden, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Aan het einde van deze lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik, eer gerelateerd geweld, meisjesbesnijdenis en huiselijk geweld. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin er bij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd.

Signalen kindermishandeling 0-4 jaar

→ Psychosociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk op leeftijd waarvan men het verwacht

Relationele problemen ten opzichte van ouders

- totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders
- kind is bang voor ouder
- kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn

Relationele problemen ten opzichte van andere volwassene

- bij het oppakken houdt het kind zich opvallend stijf
- bevrozing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend

Relationele problemen te opzichte van andere kinderen

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasieland

Gedragsproblemen

- plotseling gedragverandering
- geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- labiel, nerveus
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- agressief
- hyperactief
- niet lachen, niet huilen
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- vermoeidheid, lusteloosheid

→ Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab, bijt – of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Voedingsproblemen

- ondervoeding
- voedingsproblemen bij baby's
- steeds wisselen van voeding
- veel spugen
- matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid
- weigeren van voeding
- achterblijven in lengte groei

Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- slechte hygiëne
- ernstige luieruitslag
- onvoldoende kleding
- onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel door onvoldoende zorg

→ Kenmerken ouders/gezin

Ouder – kind relatiestoornis

- ouder draagt kind als postpakketje
- ouder troost niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouders

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen / ziekenhuizen gaan (shopping)
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van peuterspeelzaal / kinderdag verblijf halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ouder met psychiatrische problemen
- verslaafde ouder

Gezinskenmerken

- 'multi-probleem' gezin
- ouder die er alleen voor staat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal – economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Signalenlijst kindermishandeling 4-12 jaar

→ Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- achterblijven in taal, spraak, motorische, emotionele en / of cognitieve ontwikkeling
- schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk

Relationele problemen ten opzichte van de ouders

- totale onderwerping aan de wensen van de ouders
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouders
- onverschilligheid ten opzichte van de ouders
- kind is bang voor ouder
- kind vertoont heel ander gedrag als ouders in de buurt zijn

Relationele problemen ten opzichte van andere volwassenen

- bevriezing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact

Relationele problemen ten opzichte van andere kinderen

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasiewereld

Gedragsproblemen

- plotseling gedragsverandering
- labiel, nerveus gespannen
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- hyperactief
- destructief
- geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- vermoeidheid, lusteloosheid
- niet huilen, niet lachen
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- schuld – en schaamtegevoelens

- zelfverwondend gedrag
- eetproblemen
- anorexia / boulimie
- slaapstoornissen
- bedplassen / broekpoepen

Signalen die specifiek zijn voor schoolprestaties

- plotselinge achteruitgang in schoolprestaties
- leerproblemen
- vaak absent
- geheugen – en/of concentratieproblemen
- faalangst
- niet willen uitkleden voor de gymles
- altijd heel vroeg op school zijn
- stipt op tijd thuis moeten zijn
- buiten school geen contact mogen hebben met andere kinderen

→ Medische signalen

Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)

- blauwe plekken
- krab, bijt of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Verzorgingproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

- slechte hygiëne
- onvoldoende kleding
- onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg
- veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel door onvoldoende zorg

Overige medische signalen

- ondervoeding
- achterblijven in lengtegroei
- psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)

→ Kenmerken ouders/gezin

Ouder – kind relatiestoornis:

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen ouder/andere personen

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen

- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen / ziekenhuizen gaan
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ouder met psychiatrische problemen
- verslaafde ouder

Gezinskenmerken

- multi-probleem gezin
- ouder die er alleen voor staat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal – economische problemen: weerloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin draaglast gezin gaat daagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Specifieke signalen bij seksueel misbruik 0-12 jaar

Lichamelijke kenmerken

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- problemen bij het plassen
- jeuk bij vagina en/of anus
- recidiverende urinewegeninfecties
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van het kind (parentificatie) –
- vanaf 4 jaar
- grenzeloos (in lichamelijk contact) t.a.v. volwassenen

Gedragsproblemen

- afwijkend gedrag
- excessief en/of dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen
- niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst voor zwangerschap
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam

- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam op slot)
- geen plezier in bewegingsspel

Signalen meisjesbesnijdenis (vrouwelijke genitale verminking) 0-12 jaar

- vertellen over meisjesbesnijdenis in het algemeen
- aankondigen van besnijdenis.

Directe gevolgen tijdens en na de ingreep:

- extreme pijn (wanneer de ingreep zonder verdoving plaatsvindt)
- klachten bij urinelozing (pijn bij plassen, ophoping urine in de blaas)
- overmatig bloedverlies
- kans op infectie
- kans op overlijden van het meisje.

Mogelijke gevolgen na de ingreep:

- moeilijke en/of pijnlijke urinelozing
- urineweginfectie
- chronische pijn in de onderbuik
- littekenvorming
- menstratieklachten.

Signalen eer gerelateerd geweld 0-12 jaar

Angst:

- schichtig reageren
- onzekerheid
- verwardheid
- apathisch zijn
- in zichzelf gekeerd zijn
- zich afsluiten van de buitenwereld.

Verandering van gedrag:

- plotselinge stressreacties
- schoolverzuim
- westerse kleding inruilen voor traditionele kleding en hele lichaam bedekken
- direct na school naar huis gaan
- stelselmatig opgehaald worden door vader of broer(s)
- vriendschappen verbreken
- verwondingen
- blauwe plekken.

Ontwijkend gedrag:

- ontwijkende antwoorden op directe vragen over bijvoorbeeld verwondingen of sociale controle door familie
- lichamelijke verwaarlozing
- zelfmoordpogingen
- zinspelen op zelfmoord

- fatalistische houding
- verhalen over geweld tegen andere familieleden.

Signalenlijst getuige zijn van huiselijk geweld 0 - 12 jaar

- bang, gevoelens van onveiligheid
- teruggetrokken gedrag
- buikpijn
- weglopen, spijbelen (verzuim)
- agressief, grenzeloos, wraakgevoelens, verbitterd
- wantrouwend t.o.v. volwassenen
- gebrek aan zelfvertrouwen
- wordt gepest
- machteloos
- negatief zelfbeeld
- geen respect voor volwassenen
- ontwikkelingachterstand
- slaapgebrek, nachtmerries
- laat op straat
- mishandeling (40% van de kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld wordt zelf ook mishandeld)